

Anna Zellma

 <https://orcid.org/0000-0002-3612-3454>
anna.zellma@uwm.edu.pl

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
 <https://ror.org/05s4feg49>

Zmiany organizacyjne lekcji religii w polskiej szkole wyzwaniem dla Kościoła

 <https://doi.org/10.15633/ps.29406>

Anna Zellma – prof. dr hab., pracuje w Katedrze Teologii Pastoralnej i Katechetyki na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Zajmuje się zagadnieniami z zakresu katechetyki integralnej, dydaktyki nauczania religii w szkole, profesjonalnego rozwoju nauczyciela religii i pedagogiki inspirowanej wartościami chrześcijańskimi.

Article history • Received: 12 Jun 2025 • Accepted: 11 Jul 2025 • Published: 31 Dec 2025

ISSN 1428-5673 (print) • **ISSN** 2391-6575 (online) • Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Abstrakt

Zmiany organizacyjne lekcji religii w polskiej szkole wyzwaniem dla Kościoła

Niegodne z prawem zmiany, wprowadzane w latach 2024–2025 przez Rząd RP, dotyczą różnych aspektów organizacji lekcji religii w szkole. Wśród nich jest możliwość łączenia uczniów w grupy międzyklasowe, ograniczenie lekcji religii do jednej godziny tygodniowo, rezygnacja z wliczania ocen z religii do średniej, umieszczanie zajęć z religii na pierwszej lub ostatniej godzinie zajęć w danym dniu. Zmiany te rodzą nowe zadania edukacyjne i duszpasterskie. Skłaniają do podjęcia pogłębionej refleksji i wypracowania nowych propozycji w zakresie organizacji lekcji religii. Szczególnie istotne są wskazania adresowane do nauczycieli religii, które zawierają konkretne propozycje pracy z uczniami w grupach międzyklasowych oraz wytyczne dotyczące realizacji programu nauczania religii w sytuacji ograniczenia lekcji religii do jednej godziny tygodniowo. Tego rodzaju działania mają wymiar edukacyjny. Wymagają uzupełnienia o poszukiwanie nowych form dialogu Kościoła z uczniami i ich rodzinami, także poza szkołą (np. w social mediach, we wspólnocie Kościoła). Jednocześnie należy kreować pozytywny wizerunek lekcji religii w mediach, wskazując na wartość dydaktyczną i wychowawczą nauczania religii, w tym na istotny wkład nauczycieli religii w realizację założeń holistycznej edukacji i wychowania. To właśnie kompetentni nauczyciele religii, zaangażowani w działania edukacyjne, wychowawcze i profilaktyczne w szkole, stają się znakiem nadziei i gwarantem realizacji zadań edukacyjnych i duszpasterskich. Potrzebują jednak wsparcia duchowego, psychologicznego, merytorycznego i metodycznego w nowej, trudnej sytuacji organizacyjnej lekcji religii w szkole.

Słowa kluczowe: lekcja religii, nauczanie religii, nauczyciel religii, prawo oświatowe, Komisja Wychowania Katolickiego, Ministerstwo Edukacji Narodowej

Abstract

Organisational changes to religion lessons in Polish schools as a challenge for the Church

The unlawful changes being introduced between 2024 and 2025 by the Polish Government concern various aspects of the organisation of religion lessons at school. Among these options are the possibility of combining pupils into inter-class groups, limiting religion lessons to one hour per week, excluding religion grades from the average score, and scheduling religion classes during the first or last class hour of the day. These changes give rise to new educational and pastoral tasks. They call for deeper reflection and the development of new proposals for the organisation of religion lessons. Particularly important are the indications addressed to teachers of religion,

which include concrete proposals for working with students in inter-class groups and guidelines for the implementation of the religious education curriculum in a situation where religion lessons are limited to one hour per week. Such activities have an educational dimension. They need to be supplemented by searching for new forms of dialogue between the Church and students and their parents, also outside school (e.g., in social media, in the community of the Church). At the same time, a positive image of religion lessons in the media should be created, indicating the didactic and educational value of religion teaching, including the important contribution of religion teachers to the implementation of the assumptions of holistic education and upbringing. It is competent religion teachers, involved in educational, upbringing, and preventive activities at school, who become a sign of hope and a guarantor of the implementation of educational and pastoral tasks. However, they need spiritual, psychological, substantive, and methodical support in the new and difficult organisational situation of religion lessons at school.

Keywords: religion lesson, religious instruction, religion teacher, education law, Catholic Education Commission, Ministry of Education

W ostatnim czasie można w Polsce zaobserwować zamierzone i celowe zmiany w różnych obszarach życia społecznego. Stanowią one również stały element szeroko rozumianej edukacji dzieci i młodzieży. Zmiany te wprowadzane są przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Koncentrują się m.in. wokół programowania kształcenia ogólnego, oceniania, organizacji zajęć fakultatywnych w środowisku szkolnym. Dwie ostatnie kwestie wprost odnoszą się do lekcji religii. Dotyczą niezgodnej z prawem, proceduralnie wadliwej redukcji lekcji religii do jednej godziny tygodniowo, łączenia uczniów z różnych klas i oddziałów, niewliczania oceny z lekcji religii do średniej ocen, umieszczania lekcji religii w planie zajęć na pierwszej lub ostatniej godzinie. Tego rodzaju zmiany w odniesieniu do lekcji religii stawiają w nowym świetle dotychczasowy status lekcji religii oraz pracę i funkcjonowanie nauczycieli religii w szkole. Uwidacznia się w nich bardzo wyraźnie odrzucanie istniejącego stanu organizacyjnego oraz łamanie obowiązującego prawa i dyskryminacja osób wierzących, które deklarują chęć udziału w lekcji religii¹. W tej

¹ Od 2027 roku nowa podstawa programowa lekcji religii w szkole, <https://www.ekai.pl/od-2027-r-nowa-podstawa-programowa-lekcji-religii-w-szkolach/> (10.06.2025).

sytuacji Kościoła stoi przed nowymi wyzwaniami, którym powinien sprostać.

Analizy podjęte w niniejszym opracowaniu mają na celu zaprezentowanie najważniejszych zmian organizacyjnych lekcji religii w szkole z uwzględnieniem aktualnej sytuacji łamania przez Rząd RP obowiązującego prawa w tym zakresie, które jednocześnie stawiają nowe wyzwania przed Kościołem w Polsce. Stanowią one głos w dyskusji. Odnoszą się jedynie do organizacji zajęć z religii rzymskokatolickiej. Nie pretendują do wyczerpującego zaprezentowania analizowanej problematyki. Realizacji wyżej określonego celu badawczego służyła metoda analizy dokumentów prawnych, doniesień prasowych i literatury przedmiotu. Na tej podstawie dokonano identyfikacji kluczowych aspektów dotyczących organizacji lekcji religii w polskiej szkole, które opisano w sposób syntetyczny w niniejszym opracowaniu. Szczególną uwagę zwrócono na działania Kościoła rzymskokatolickiego w sytuacji zmian wprowadzanych w latach 2024–2025 przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

W związku z powyższym ważne wydaje się najpierw przypomnienie, jaki był (do 1 września 2024 roku) status lekcji religii w polskiej szkole i jakie zadania spełniały tego rodzaju zajęcia edukacyjne. Następnie zostaną zaprezentowane wprowadzone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, niezgodnie z obowiązującym prawem, regulacje w zakresie organizacji lekcji religii w szkole oraz działania Kościoła w celu obrody wychowania inspirowanego wartościami chrześcijańskimi. W tym kontekście wskaże się na najważniejsze wyzwania edukacyjne i duszpasterskie, które wynikają z obecnej sytuacji społecznej.

1. Status lekcji religii w polskiej szkole

Lekcje religii od 1 września 1990 roku stanowią stały element polskiego systemu edukacji szkolnej. Mają solidne umocowanie prawne. Zostały przywrócone do publicznego systemu oświaty jako jeden z przedmiotów szkolnych². Stopniowo uregulowano prawnie obecność lekcji religii w polskiej szkole. W 1993 roku Polska zawarła konkordat ze Stolicą

2 A. Mezglewski, *Polski model edukacji religijnej w szkołach publicznych*, Lublin 2009, s. 61–133; K. Misiaszek, *Koncepcja nauczania religii katolickiej w publicznej szkole polskiej*, Warszawa 2010, s. 85–91.

Apostolską, który w art. 12 ust. 1, stanowi: „Uznając prawo rodziców do religijnego wychowania dzieci oraz zasadę tolerancji Państwo gwarantuje, że szkoły publiczne podstawowe i ponadpodstawowe oraz przedszkola, prowadzone przez organy administracji państwowej i samorządowej, organizują zgodnie z wolą zainteresowanych naukę religii w ramach planu zajęć szkolnych i przedszkolnych”³. Podobne regulacje zawiera ustawa o systemie oświaty uchwalona w 1991 roku⁴. Co więcej, art. 53 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, gwarantuje rodzicom prawo do wychowania i nauczania religijnego dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem i stanowi, że „religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób”⁵. Szczegółowe kwestie dotyczące organizacji nauczania religii w szkołach publicznych określone zostały w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 1992 roku wraz z późniejszymi zmianami⁶.

Nauczanie religii w polskiej szkole ma charakter konfesyjny⁷. Oznacza to, że podmiotem odpowiedzialnym za treści i metody nauczania, są związki wyznaniowe a nie państwo, samorządy czy szkoła. Takie rozwiązanie wynika przede wszystkim z zasady pomocniczości i obowiązku pomocy rodzicom w wychowaniu dzieci zgodnie z ich przekonaniem. Jeśli zatem rodzice chcą wychować dzieci w określonej wierze i światopoglądzie mają takie prawo, a państwo powinno im w tym pomóc m.in. przez zapewnienie udziału w lekcji religii zgodnej z ich wolą⁸.

3 Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską podpisany w dniu 28 lipca 1993 r., Dz.U. z 1998 nr 51, poz. 318.

4 Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz.U. z 2024, poz. 750.

5 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 nr 78, poz. 483.

6 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 1992 nr 36, poz. 433 ze zm.

7 R. Chałupniak, *Konfesyjność nauczania religii. Zarys problematyki*, „Paedagogia Christiana” 2 (2000), s. 31–51.

8 A. Zellma, R. Buchta, W. Cichosz, *The (non) transgressive character of religious education for children and young people in Polish schools*, „British Journal of Religious Education” 44 (2022) no 3, pp. 223–237; A. Zellma, *Nauczanie religii w kontekście reformy systemu edukacji*, „Studia Pastoralne” 13 (2017), s. 98–108.

W praktyce więc dokumenty programowe nauczania religii w szkole (podstawa programowa i programy oraz podręczniki) przygotowywane są przez Kościoły i związki wyznaniowe, które działają na terenie Rzeczypospolitej Polskiej⁹. Ponadto nauczyciele religii muszą posiadać skierowanie (tzw. „misję kanoniczną”) od biskupa miejsca do nauczania religii w danej placówce oświatowej¹⁰. Wydawane jest ono tym osobom, które posiadają wszystkie wymagane prawem kwalifikacje merytoryczne i pedagogiczne, zgodne ze standardami kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. Kwalifikacje nauczycieli religii są więc analogiczne do innych nauczycieli¹¹. Dopiero po przedstawieniu skierowania od biskupa, nauczyciele religii są zatrudniani przez dyrektora szkoły, a ich prawa i obowiązki są takie same jak nauczycieli innych przedmiotów¹².

Ocena z lekcji religii umieszczana jest na świadectwie szkolnym – bezpośrednio po ocenie z zachowania. Od 1 września 2007 roku do 31 sierpnia 2024 roku była ona wliczana do średniej ocen ucznia, ale nie wpływała na promocję do następnej klasy¹³. Niezgodnie z obowiązującym prawem, bez wymaganego porozumienia z Kościołem rzymskokatolickim i związkami wyznaniowymi, z dniem 1 września 2024 roku oceny z religii nie są wliczane do średniej ocen¹⁴. Zwrócił na to uwagę Trybunał

9 Konferencja Episkopatu Polski, Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce, Kraków 2001, 81–85; por. K. Dłuska, *Nauka religii w szkole publicznej – kościelny przywilej czy służba demokracji?*, „Nurt SVD” 142 (2017) nr 2, s. 336–353; M. Pisarek, *Obecność nauczania religii w publicznym systemie oświaty w świetle obowiązującego prawa*, Rzeszów 2013, s. 63–139; A. Zellma, *Nauczanie religii w kontekście reformy systemu edukacji*, s. 98–108.

10 A. Zellma, *Profesjonalny rozwój nauczyciela religii*, Olsztyn 2013, s. 117–121.

11 A. Zellma, *Kształcenie nauczycieli religii rzymskokatolickiej w Polsce – między formacją teologiczno-katechetyczną a pedagogizacją*, „Studia Ełckie” 23 (2021) nr 4, s. 501–512.

12 A. Zellma, *Profesjonalny rozwój nauczyciela religii*, s. 117–121.

13 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, Dz.U. z 2007 nr 83, poz. 562; por. J. Krzywkowska, *Uregulowania prawne i praktyka w zakresie nauczania religii w szkołach publicznych w Polsce*, „Studia Prawnoustrojowe” 38 (2017), s. 355–368.

14 Rozporządzenie Ministra Edukacji z 22 marca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz.U. z 2024, poz. 438.

Konstytucyjny w wyroku z dnia 22 maja 2025 r., który orzekł, że przepisy wyłączające ocenę z religii ze średniej ocen są niezgodne z konstytucją. W uzasadnieniu wskazano, że przepis ten został wprowadzony bez porozumienia ze stroną kościelną i związkami wyznaniowymi¹⁵.

2. Nowelizacja rozporządzenia

Od roku szkolnego 2024/2025 mają zastosowanie nowe przepisy dotyczące organizacji lekcji religii w szkole i oceny z religii. Wprowadzono je niezgodnie z odpowiednimi postanowieniami Konstytucji RP, Konkordatu polskiego oraz właściwych ustaw – bez wymaganego porozumienia. Pierwsze z nich zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 26 lipca 2024 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizacji nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach. Zmieniono dotychczasowe zasady, zgodnie, z którymi szkoły miały obowiązek organizowania lekcji religii dla grup nie mniejszych niż 7 uczniów danej klasy lub oddziału. Jeśli w szkole zgłosiło się mniej uczniów, to dyrektor szkoły zobowiązany był przekazać oświadczenia organowi prowadzącemu, który w porozumieniu z władzami zwierzchnimi kościoła lub innego związku wyznaniowego organizował zajęcia z religii w pozaszkolnych punktach katechetycznych. W myśl wadliwie i niekonstytucyjnie zmienionego rozporządzenia w przedszkolach i szkołach można organizować naukę religii w grupie międzyoddziałowej lub międzyklasowej, w których na naukę religii zgłosiło się nie mniej niż siedmiu lub mniej niż siedmiu wychowanków albo uczniów w poszczególnych oddziałach lub klasach. W szkole podstawowej, stworzono możliwość łączenia w grupy zajęciowe uczniów klas I–III, albo IV–VIII. Maksymalna liczba uczniów w grupie międzyoddziałowej lub międzyklasowej dla nauki religii w przedszkolu, nie może przekraczać 25. Liczba uczniów w grupie międzyoddziałowej lub międzyklasowej w szkole nie może przekraczać 28, a w przypadku grupy międzyoddziałowej lub międzyklasowej obejmującej uczniów klas I–III

¹⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 maja 2025 r. Nauka religii w publicznych przedszkolach i szkołach, U11/24, <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/nauka-religii-w-publicznych-przedszkolach-i-szkolach-8> (27.05.2025).

szkoły podstawowej – 25¹⁶. Natomiast liczba wychowanków w grupie międzyoddziałowej albo uczniów w grupie międzyoddziałowej lub międzyklasowej stworzonej dla potrzeb nauki religii, obejmujących wychowanków albo uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, nie może przekraczać maksymalnej liczby uczniów, określonej w przepisach wydanych na podstawie art. 111 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe¹⁷. Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok z dnia 27 listopada 2024 r., w którym orzekł, że rozporządzenie jest w całości niezgodne z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750, ze zm.) w związku z art. 92 ust. 1 w związku z art. 25 ust. 3 w związku z art. 2 i art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹⁸.

W tym miejscu należy przypomnieć, że zgodnie z Konstytucją RP, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Wyroki dotyczące spraw określonych w art. 188 powinny być niezwłocznie opublikowane w dzienniku urzędowym, w którym ogłoszono dany akt normatywny, a w razie jego braku – w „Monitorze Polskim”. Orzeczenia wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, chyba że Trybunał wskaże inny termin utraty mocy obowiązującej aktu prawnego (maksymalnie 18 miesięcy dla ustaw i 12 miesięcy dla innych aktów)¹⁹. Zapis ten ma zastosowanie również do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 listopada 2024 r. i wyroku z dnia 22 maja 2025 r. Jak dotąd, wyżej wymienione orzeczenia nie zostały opublikowane.

Powyższe działania ministerstwa spotkały się z wyraźnym sprzeciwem wielu środowisk społecznych oraz Kościołów (w tym Kościoła

16 Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 26 lipca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 2024, poz. 1158.

17 Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 26 lipca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 2024, poz. 1158; por. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz.U. z 2024 poz. 737, 854.

18 Trybunał Konstytucyjny, Nauka religii w publicznych przedszkolach i szkołach, komunikat prasowy z 22 maja 2025 r., <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/komunikaty-prasowe/komunikaty-po/art/nauka-religii-w-publicznych-przedszkolach-i-szkolach-9> (05.05.2025).

19 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 190.

rzymskokatolickiego) i związków wyznaniowych²⁰. Mimo tego, Ministerstwo Edukacji Narodowej podjęło kolejne kroki legislacyjne związane z prowadzeniem od 1 września 2025 roku zmian w organizacji nauki religii w publicznych szkołach w Polsce. Znowelizowane rozporządzenie z dnia 17 stycznia 2025 roku stanowi, że od 1 września 2025 roku zarówno religia, jak i etyka w publicznych szkołach będą odbywać się w wymiarze jednej godziny lekcyjnej tygodniowo. W przedszkolach religia pozostanie bez zmian (dwa zajęcia tygodniowo). Zajęcia z religii bądź etyki powinny być planowane bezpośrednio przed lub po obowiązkowych lekcjach. Wyjątek stanowią klasy, gdzie wszystkie dzieci (na dzień 15 września) wyrażają wolę uczestnictwa – wtedy możliwe jest inne umiejscowienie godzin w dziennym planie zajęć. Poza tym w klasach I–III szkoły podstawowej wprowadzono możliwość łączenia oddziałów na religię/etykę jedynie wtedy, gdy w danej klasie mniej niż 7 uczniów zadeklaruje udział w zajęciach. Wprowadzono też zmiany dotyczące możliwości łączenia uczniów z klas I–III, albo IV–VI, albo VII–VIII. Co więcej, reguły dotyczące łączenia uczniów mają zastosowanie także w przypadku lekcji religii/etyki prowadzonych poza szkołą – np. w grupach międzyszkolnych czy punktach katechetycznych i są obowiązujące od 1 września 2025 roku²¹. Również powyższe zmiany zostały ogłoszone w proceduralnie wadliwym rozporządzeniu. Naruszają konstytucyjną zasadę legalizmu²².

²⁰ Biskupi napisali list do premiera w sprawie lekcji religii, <https://www.pap.pl/aktualnosci/biskupi-napisali-list-do-premiera-w-sprawie-lekcji-religii> (02.06.2025); Rządowe Centrum Legislacji, Stanowiska zgłoszone w ramach opiniowania, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12390003/katalog/13084339#13084339> (02.06.2025); Tak dla lekcji religii i etyki w szkole, <https://takdlareligiiwshkole.pl/> (19.05.2025); por. Od 2027 roku nową podstawą programową lekcji religii w szkole, s. 1–2.

²¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 17 stycznia 2025 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 2025, poz. 66.

²² P. Stanisław, D. Walencik, Tryb nowelizacji rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 27 (2024), s. 361–379.

3. Zadania edukacyjne i duszpasterskie

Niezgodne z obowiązującym prawem, niekonstytucyjne zmiany w rozporządzeniu dotyczącym organizacji lekcji religii i oceny z tych zajęć, pomimo tego, że wywołały sprzeciw ze strony środowisk kościelnych i rodziców, w praktyce są sukcesywnie wprowadzane przez władze oświatowe. Już po pierwszym roku ich wdrażania można zauważyć społeczne i pedagogiczne konsekwencje tych zmian. Możliwość łączenia klas, rezygnacja z wliczania oceny z religii do średniej, umieszczanie lekcji religii na pierwszej lub ostatniej godzinie zajęć szkolnych świadczą o marginalizacji tych zajęć. Konsekwencje tej marginalizacji będą widoczne w kolejnych latach m.in. w frekwencji i jakości nauczania religii oraz utracie pracy przez nauczycieli religii²³.

Wobec powyższego, przed osobami odpowiedzialnymi ze strony Kościoła za nauczanie religii w polskiej szkole stoją nowe zadania. Dotyczą one m.in. wsparcia nauczycieli religii w planowaniu i realizacji lekcji religii w grupie międzyklasowej, utworzonej w szkole na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2024 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobów organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach oraz Rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 17 stycznia 2025 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach²⁴. Potrzebne są odpowiednie wytyczne, zredagowane przez Komisję Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, które określą zadania nauczyciela religii w klasach łączonych. Klasy (grupy) łączone są bowiem jedną z form organizacji nauczania-uczenia się w szkole, która polega na prowadzeniu przez nauczyciela w tym samym czasie lekcji z dwoma (lub kilkoma) klasami (rocznikami) w jednej sali lekcyjnej lub w innym

²³ F. Kucharczak, Ponad 10 tysięcy nauczycieli religii może wkrótce stracić pracę, <https://www.gosc.pl/doc/9259183.Ponad-10-tysiecy-nauczycieli-religii-moze-wkrotce-stracic-prace> (02.06.2025).

²⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 26 lipca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 2024, poz. 1158; Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 17 stycznia 2025 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 2025, poz. 66.

miejscu²⁵. Wyróżnikiem nauczania – uczenia się w grupach łączonych jest obecność w jednym zespole uczniowskim dzieci lub młodzieży w różnym wieku – najczęściej z dwóch najbliższych roczników (np. z klasy II i III lub IV i V lub VII i VIII) pracujących w toku danych zajęć z jednym nauczycielem²⁶. Cele kształcenia i wychowania oraz treści nauczania religii opisane w kategoriach wiadomości i umiejętności w klasach (grupach) łączonych są określone w dwóch różnych programach nauczania religii, ale w jednej podstawie programowej dla danego etapu edukacyjnego²⁷. Szczególnym ogniwem lekcji religii w grupach międzyklasowych jest samodzielna praca uczniów, praca w parach i w małych grupach, którą odpowiednio ukierunkowuje nauczyciel religii. Stąd też warto w permanentnej formacji nauczycieli religii zwrócić uwagę na odpowiedni dobór form organizacji pracy uczniów w grupie międzyklasowej, w tym na pracę zbiorową jednolitą, pracę zróżnicowaną grupową, pracę zróżnicowaną indywidualną oraz na lekcję jednotematyczną i pracę dwutematyczną w toku jednej jednostki lekcyjnej²⁸. Za ważne uznać należy również uświadomienie nauczycielom religii potrzeby: (1) stosowania kręgów tematycznych i bloków problemowych; (2) planowania lekcji jednotematycznych i dwutematycznych; (3) łączenia form nauczania bezpośredniego (kierowanego przez nauczyciela religii) i pośredniego (samodzielna praca ucznia). Różne warianty realizacji treści np. jeden temat z różnymi wymaganiami, różne tematy połączone wspólnym problemem lub całkowicie odrębne tematy w jednej lekcji sprzyjają personalizacji nauczania i aktywizacji uczniów w toku lekcji religii²⁹. Stąd też na uwagę zasługują dobrze organizowane formy doskonalenia zawodowego nauczycieli religii, w toku których uczestnicy będą mogli

25 R. Pęczkowski, *Kształcenie w grupie zróżnicowanej wiekowo w edukacji wczesnoszkolnej – zarys koncepcji*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 34 (2015) nr 2, s. 54–62.

26 R. Pęczkowski, *Efektywność nauczania w klasach łączonych na poziomie edukacji wczesnoszkolnej*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 14 (2018) nr 1, s. 40–49.

27 B. Pawlak, *Kształcenie zintegrowane w klasach łączonych – możliwości, ograniczenia, wyzwania*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/12709/pm784--10--pawlak--ksztalcenie-zintegrowane.pdf?sequence=1&isAllowed=y (12.05.2025).

28 Na ten temat zob. np. R. Więckowski, *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa 1993.

29 Szerzej o tym z perspektywy pedagogicznej zob. np. w: J. Nowacki, *Organizacja procesu nauczania w klasach łączonych*, Warszawa 1985.

rozwijać umiejętności edukacyjne potrzebne do pracy w klasach łączonych, w tym konstruowania i stosowania autorskich kart pracy, różnorodnych materiałów dydaktycznych czy też wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych. Kluczowe przy tym jest przygotowywanie materiałów dydaktycznych, które pomimo tego, że ocena z lekcji religii nie jest wliczana do średniej ocen, motywują do aktywności własnej, gdyż wzbudzają emocjonalne zaangażowanie uczniów (np. odwołania do bieżących wydarzeń z życia Kościoła, problemów społecznych, zagadnień interesujących uczestników lekcji religii). Niemniej istotną rolę odgrywa atmosfera i organizacja pracy w toku lekcji religii. Chodzi tu głównie o tworzenie klimatu zaufania, otwartości, dialogu, życzliwości, które sprzyjają bezpieczeństwu emocjonalnemu i rozwojowi społecznemu uczniów. Organizacja pracy w grupach (np. w parach, małych zespołach) powinna uwzględniać nie tylko wiek, ale też zainteresowania i poziom wiedzy uczniów oraz stwarzać poczucie bezpieczeństwa i akceptacji czy też wspierać dobrostan uczniów³⁰.

Umieszczanie religii na pierwszej lub ostatniej godzinie lekcyjnej w dziennym planie zajęć szkolnych nie tylko ułatwia uczniom rezygnację z uczestnictwa w lekcji religii, ale także prowadzi do marginalizacji tych zajęć. Rodzi też pytania o wartość dydaktyczną, wychowawczą i formacyjną lekcji religii. Wymaga zintensyfikowania działań związanych z promocją w Internecie, zwłaszcza w social mediach, dobrych praktyk, które zaspokajają potrzeby uczniów, wzmacniają ich dobrostan i wspierają w holistycznym rozwoju. Służyć temu mogą też platformy edukacyjne i katechetyczne (np. *katecheza2.o*, *katecheo.pl*)³¹.

Zmniejszenie tygodniowej liczby godzin religii (do jednej godziny) rodzi konieczność dostosowania obowiązujących programów nauczania religii do aktualnej sytuacji. We właściwym opracowaniu rocznych planów pracy dydaktycznej warto uwzględnić wytyczne zawarte w Komunikacie Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu

30 B. Pawlak, *Kształcenie zintegrowane w klasach łączonych – możliwości, ograniczenia, wyzwania*, s. 165–175; R. Pęczkowski, *Funkcjonowanie klas łączonych w polskim systemie edukacji*, ORE, <https://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/162-zarzdzanie-owiat-ii?download=2824:funkcjonowanie-klas-czonych-w-polskim-systemie-edukacji> (10.05.2025).

31 *Katecheza2.o.*, <https://www.katechezadwazero.pl/> (7.05.2025); *Katecheo*, <https://katecheo.pl/> (09.06.2025).

Polski z dnia 28 maja 2025 roku w sprawie realizacji podstawy programowej i programu nauczania religii w roku szkolnym 2025/2026³². Komisja zaleca nauczycielom religii, by w porozumieniu z innymi nauczycielami religii, którzy pracują na danym etapie edukacyjnym w danej szkole, wspólnie ustalili zakres realizowanych treści, przy zachowaniu struktury programu nauczania religii. Jednocześnie wprost określa zasady doboru treści nauczania religii. Do nich zalicza: (1) hierarchię prawd wiary (wybór kluczowych zagadnień wiary katolickiej, które są niezbędne dla formacji religijnej uczniów); (2) troskę o zachowanie ciągłości nauczania religii (zapewnienie spójności i kontynuacji treści nauczania religii mimo ograniczonego wymiaru godzin lekcji religii); (3) zasadę podmiotowości i indywidualizacji (wybór tematów dostosowany do możliwości rozwojowych uczniów oraz ich zdolności percepcyjnych); (4) troskę o ukazywanie wartości i znaczenia lekcji religii w integralnym rozwoju ucznia; (5) rozważę dydaktyczną i pedagogiczną (równowagę pomiędzy potrzebami uczniów i wiernością założeniom programowym nauczania religii w szkole). Co więcej, Komisja Wychowania Katolickiego KEP zachęca nauczycieli religii do podejmowania działań dydaktyczno-wychowawczych, które mają na celu ukazanie wartości lekcji religii w szkole oraz do aktywnego uczestnictwa w inicjatywach edukacyjnych wspierających integralny rozwój uczniów³³.

Obecna sytuacja lekcji religii w polskiej szkole zrodziła również potrzebę wypracowania nowych dokumentów programowych nauczania religii, dostosowanych do zmniejszonej liczby godzin oraz mentalności i poziomu rozwoju religijnego uczniów, w tym wzrostu liczby uczniów nieidentyfikujących się z Kościołem³⁴. Obecnie trwają intensywne prace nad nową podstawą programową nauczania religii w przedszkolach

³² Komunikat Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie realizacji podstawy programowej i programu nauczania religii w roku szkolnym 2025/2026, <https://opoka.news/komunikat-komisji-wychowania-katolickiego-kep> (07.06.2025).

³³ Komunikat Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie realizacji podstawy programowej i programu nauczania religii w roku szkolnym 2025/2026, s. 1.

³⁴ Szerzej o nowej koncepcji proframowania nauczania religii w polskiej szkole zob. np. w: A. Zellma, (Re) vision of religious education of children and youth in secularized Polish society, „Verbum Vitae” 42 (2024) no. 1, s. 255–269.

i szkołach. Po jej zatwierdzeniu, zaplanowano opracowanie ogólnopolskich programów nauczania religii w przedszkolach i szkołach³⁵. Równolegle prowadzone są prace dotyczące nowej koncepcji katechezy parafialnej, w tym jej skorelowania z lekcją religii oraz form i sposobów realizacji³⁶.

Zmiany organizacyjne lekcji religii w polskiej szkole wymagają też przemyślenia dotychczasowej permanentnej formacji nauczycieli religii. W obecnej sytuacji nauczyciele religii potrzebują szczególnego wsparcia ze strony Kościoła. Ich misja w środowisku szkolnym staje się coraz trudniejsza. Wymaga nie tylko odpowiedniego przygotowania merytorycznego, metodycznego, pedagogicznego, psychologicznego, ale także wsparcia duchowego, potrzebnego do pokonywania trudności, zaangażowania i rozwijania wrażliwości wiary. W związku z tym warto powołać diecezjalne zespoły doradcze czy też grupy wsparcia. Pomocne mogą okazać się również różne formy coachingu i mentoringu, współpracy z dyrektorem wydziału katechetycznego i proboszczem oraz integracji środowiska nauczycieli religii, która w obecnej sytuacji zmian organizacyjnych lekcji religii ulega osłabieniu.

Zakończenie

Przedstawione kluczowe kwestie związane ze zmianami w organizacji lekcji religii w polskiej szkole pozwalają stwierdzić, że sytuacja łamania obowiązującego prawa, stawia przed Kościołem nowe zadania edukacyjne i duszpasterskie. Pomimo różnych trudności, stwarza też szansę na pogłębienie refleksji nad tożsamością i misją nauczania religii w życiu dzieci i młodzieży. Lekcja religii jest bowiem częścią działalności ewangelizacyjnej, która ma na celu wprowadzenie uczniów w osobistą relację z Chrystusem i wspólnotą Kościoła. Wymaga skorelowania z katechezą

³⁵ Od 2027 roku nowa podstawa programowa lekcji religii w szkole, s. 1–2.

³⁶ Biskupi: katecheza parafialna potrzebuje charyzmatycznych duszpasterzy, <https://www.ekai.pl/biskupi-katecheza-parafialna-potrzebuje-charyzmatycznych-duszpasterzy/> (11.06.2025); Trwają prace nad dokumentem roboczym „Wytycznych ds. katechezy parafialnej w Polsce”, <https://www.ekai.pl/trwaja-prace-nad-dokumentem-roboczym-wytycznych-ds-katechezy-parafialnej-w-polsce/> (21.05.2025).

parafialną ukierunkowaną na wspieranie dzieci, młodzieży i dorosłych w rozwoju wiary.

Oprócz działań, które przywrócą status lekcji religii, słusznie podejmowane są również zróżnicowane inicjatywy wspierające nauczycieli religii w nowej sytuacji edukacyjnej. Na szczególną uwagę zasługują inicjatywy w obronie lekcji religii czy też aksjologicznego wychowania dzieci i młodzieży. Również konkretne wskazania dotyczące realizacji programu nauczania religii i pracy w grupach międzyklasowych stanowią cenna pomoc dla nauczycieli religii. We wszystkich, wymienionych inicjatywach istotną rolę odgrywa Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, która w ostatnim czasie zintensyfikowała współpracę z dyrektorami wydziałów katechetycznych na rzecz wsparcia zarówno nauczycieli religii w trudnej sytuacji życiowej, jak też projektu ustawy „Religia lub etyka w każdej szkole”.

Z perspektywy pastoralnej obecna sytuacja lekcji religii w szkole rodzi potrzebę wypracowania nowej koncepcji nauczania religii w szkole i katechezy parafialnej. Z tym wiąże się również konieczność poszukiwania nowych sposobów dialogu z młodymi nie tylko w środowisku szkolnym, ale także w social mediach. Dostrzeganie potrzeby nawiązania kontaktu z uczniami, którzy nie identyfikują się z Kościołem, rodzi nadzieję na towarzyszenie wychowawcze, które służy odkrywaniu wewnętrznej wolności i sensu życia, poszukiwaniu odpowiedzi na pytania egzystencjalne oraz doświadczaniu bezinteresownej miłości Boga.

Ważne miejsce w działaniach duszpasterskich zajmuje również wzmacnianie świadomości wszystkich zaangażowanych w nauczanie religii, że podstawową misją Kościoła jest głoszenie Dobrej Nowiny w różnych sytuacjach społecznych i edukacyjnych. W duchu nadziei, opartej na obietnicy Chrystusa: „Ja jestem z wami przez wszystkie dni aż do skończenia świata” (Mt 28, 20), Kościół nie może ulec zniechęceniu w sytuacji łamania prawa czy też galopującej sekularyzacji. Przeciwnie, jest zaproszony do odważnego odpowiadania na znaki czasu. Chodzi tu przede wszystkim o odnowę nie tylko struktur, ale także serca wszystkich zaangażowanych w nauczanie religii oraz o wspieranie nauczycieli religii w obecnej, trudnej sytuacji. Przyszłość lekcji religii zależy bowiem przede wszystkim od duchowej żywotności wspólnoty Kościoła. To właśnie żywa i głęboka wiara nauczycieli religii, duszpasterzy

i rodziców oraz ich autentyczne świadectwo życia może pomóc, zwłaszcza rodzicom i ich dzieciom, w odkrywaniu wartości dydaktycznej i wychowawczej lekcji religii oraz w odnowie jej roli w holistycznym rozwoju uczniów.

Bibliografia

- Biskupi napisali list do premiera w sprawie lekcji religii, <https://www.pap.pl/aktualnosci/biskupi-napisali-list-do-premiera-w-sprawie-lekcji-religii> (02.06.2025).
- Biskupi: katecheza parafialna potrzebuje charyzmatycznych duszpasterzy, <https://www.ekai.pl/biskupi-katecheza-parafialna-potrzebuje-charyzmatycznych-duszpasterzy/> (11.06.2025).
- Chałupniak R., *Konfesyjność nauczania religii. Zarys problematyki*, „Paedagogia Christiana” 2 (2000), s. 31–51.
- Dłuska K., *Nauka religii w szkole publicznej – kościelny przywilej czy służba demokracji?*, „Nurt SVD” 142 (2017) nr 2, s. 336–353.
- Katecheo, <https://katecheo.pl/> (09.06.2025).
- Katecheza2.0., <https://www.katechezadwazero.pl/> (07.05.2025).
- Komunikat Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie realizacji podstawy programowej i programu nauczania religii w roku szkolnym 2025/2026, <https://opoka.news/komunikat-komisji-wychowania-katolickiego-kep> (07.06.2025).
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, s. 81–85.
- Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską podpisany w dniu 28 lipca 1993 r., Dz.U. z 1998 nr 51, poz. 318.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 nr 78, poz. 483.
- Krzywkowska J., *Uregulowania prawne i praktyka w zakresie nauczania religii w szkołach publicznych w Polsce*, „Studia Prawnoustrojowe” 38 (2017), s. 355–368.
- Kucharczak F., *Ponad 10 tysięcy nauczycieli religii może wkrótce stracić pracę*, <https://www.gosc.pl/doc/9259183.Ponad-10-tysiecy-nauczycieli-religii-moze-wkrotce-stracic-prace> (02.06.2025).

- Mezglewski A., *Polski model edukacji religijnej w szkołach publicznych*, Lublin 2009.
- Misiaszek K., *Koncepcja nauczania religii katolickiej w publicznej szkole polskiej*, Warszawa 2010.
- Nowacki J., *Organizacja procesu nauczania w klasach łączonych*, Warszawa 1985.
- Od 2027 roku nowa podstawa programowa lekcji religii w szkole, <https://www.ekai.pl/od-2027-r-nowa-podstawa-programowa-lekcji-religii-w-szkolach/> (10.06.2025).
- Pawlak B., *Kształcenie zintegrowane w klasach łączonych—możliwości, ograniczenia, wyzwania*, chrome-extension://efaidnbmnnni-bpcajpcglclefindmkaj/<https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/12709/pm784--10--pawlak--ksztalcenie-zintegrowane.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (12.05.2025).
- Pęczkowski R., *Efektywność nauczania w klasach łączonych na poziomie edukacji wczesnoszkolnej*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 14 (2018) nr 1, s. 40–49.
- Pęczkowski R., *Funkcjonowanie klas łączonych w polskim systemie edukacji*, ORE, <https://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/162-zarzadzanie-owiat-ii?download=-2824:funkcjonowanie-klas-czonych-w-polskim-systemie-edukacji> (10.05.2025).
- Pęczkowski R., *Kształcenie w grupie zróżnicowanej wiekowo w edukacji wczesnoszkolnej—zarys koncepcji*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 34 (2015) nr 2, s. 54–62.
- Pisarek M., *Obecność nauczania religii w publicznym systemie oświaty w świetle obowiązującego prawa*, Rzeszów 2013.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 1992 nr 36, poz. 433 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, Dz.U. z 2007 nr 83, poz. 562.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z 22 marca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz.U. z 2024, poz. 438.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 17 stycznia 2025 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 2025, poz. 66.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 26 lipca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 2024, poz. 1158.
- Rządowe Centrum Legislacji, Stanowiska zgłoszone w ramach opinowania, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12390003/katalog/13084339#13084339> (02.06.2025).
- Stanisz P., Walencik D., Tryb nowelizacji rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 27 (2024), s. 361–379.
- Tak dla lekcji religii i etyki w szkole, <https://takdlareligiiszkole.pl/> (19.05.2025).
- Trwają prace nad dokumentem roboczym „Wytycznych ds. katechezy parafialnej w Polsce”, <https://www.ekai.pl/trwaja-prace-nad-dokumentem-roboczym-wytycznych-ds-katechezy-parafialnej-w-polsce/> (21.05.2025).
- Trybunał Konstytucyjny, Nauka religii w publicznych przedszkolach i szkołach, komunikat prasowy z 22 maja 2025 r., <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/komunikaty-prasowe/komunikaty-po/art/nauka-religii-w-publicznych-przedszkolach-i-szkolach-9> (5.05.2025).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz.U. z 2024 poz. 737.
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz.U. z 2024, poz. 750.
- Więckowski R., *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa 1993.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 maja 2025 r. Nauka religii w publicznych przedszkolach i szkołach, U11/24, <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/nauka-religii-w-publicznych-przedszkolach-i-szkolach-8> (27.05.2025).
- Zellma A., (Re) vision of religious education of children and youth in secularized Polish society, „*Verbum Vitae*” 42 (2024) no 1, s. 255–269.
- Zellma A., Buchta R., Cichosz W., The (non) transgressive character of religious education for children and young people in Polish schools, „*British Journal of Religious Education* 44 (2022) no 3, p. 223–237.

Zellma A., Kształcenie nauczycieli religii rzymskokatolickiej w Polsce – międzyformacją teologiczno-katechetyczną a pedagogizacją, „Studia Ełckie” 23 (2021) nr 4, s. 501–512.

Zellma A., Nauczanie religii w kontekście reformy systemu edukacji, „Studia Pastoralne” 13 (2017), s. 98–108.

Zellma A., Profesjonalny rozwój nauczyciela religii, Olsztyn 2013.

